The Analyzing of Russian Federation-Ukraine Conflict in the Context of Securitization Theory

Dr. Selim Kurt, Giresun University

Abstract

The roots of Russian-Ukraine conflict, which was blazed out due to occupation of Crimea by Russian Federation in 2014 and carried out different dimension because of the ongoing clashes between Russian supported militants and Ukraine army in the east side of the country, goes back to very old times. While the eastern part of the country generally has felt under domination of the Russians, the western part controlled by Western powers in the historical process. Because of that reason while eastern habitants of the country inclined to Russian control, the westerns saw their futures with the western world. That distinction has increased due to encouragement of Russian migration to the eastern part of Ukraine following to industrialization in 19th. century and that flow has caused the raising of the Ukraine nationalism especially western part of the country by creating tensions between Russian and Ukraine identities because of the nationalist atmosphere of that period. Following that Ukraine has got his share from Russify policy, implemented by Stalin, and that policy, applied especially western part of the country, concretized east and west distinction. And looking the Russian-Ukraine conflict only from military perspective without considering this process, would prevent analyzing the reasons of the problem properly. In this context the traditional security theories, which approaches the security problems only via military perspective and excluded the threats originated from different sectors (such as political, social, economic etc.), would be insufficient understanding of it. So the Securitization Theory, which included the threats originated from political, economic, social and environmental sectors, beside the military ones to the security agenda, will be used in this study, for revealing the real reasons of the Russian-Ukraine conflict and determining the more accurate solutions to it.

Keywords: Russian Federation-Ukraine Conflict, Securitization, Social Security, Identity, Migration.

Özet

2014 yılında Kırım'ın Rusya Federasyonu tarafından ilhakıyla yeniden alevlenen ve halen Ukrayna'nın doğu bölgesinde RF destekli militanlarla Ukrayna ordusu arasında devam eden çatışmalarla farklı bir boyuta taşınan RF-Ukrayna anlaşmazlığının kökleri çok eski tarihleri kadar gitmektedir. Tarihsel süreçte Ukrayna'nın doğusu genel olarak Ruslar'ın, batısı ise farklı Batılı milletlerin hakimiyetleri altında kalmıştır. Bu nedenle ülkenin doğusunda yaşayan halk Rus idaresine meylederken, batısında yaşayan halk ise geleceğini Batı'da görmektedir. Bu ayrım 19. yüzyılda yaşanan sanayileşme sonucunda Rusların yoğun bir şekilde Ukrayna'nın doğu bölgelerine göç etmelerinin teşvik edilmesiyle daha da artmış ve dönemin milliyetçi atmosferi nedeniyle Rus ve Ukraynalı kimlikleri arasında gerilimlerin ortaya çıkmasına neden olarak özellikle Batı Ukrayna'da Ukrayna milliyetçiliğinin gelişmesine sebebiyet vermiştir. Takiben SSCB döneminde Stalin tarafından uygulanan Ruslaştırma politikasından Ukrayna da nasibini almış ve özellikle ülkenin batısında uygulanan bu politika ülkedeki doğu-batı ayrımını daha da belirginleştirmiştir. Yaşanan bu süreci göz önünde bulundurmadan sadece askeri perspektiften RF-Ukrayna çatışmasına bakmak sorunun nedenlerinin doğru bir şekilde analiz edilmesine mani olacaktır. Bu çerçevede güvenlik problemlerine sadece askeri perspektiften yaklaşan ve politik, toplumsal, ekonomik vb. gibi farklı sektörlerden kaynaklanması muhtemel tehditleri güvenlik gündeminin dışında bırakan geleneksel güvenlik teorileri söz konusu çatışmanın anlaşılmasında yetersiz kalacaktır. Bu nedenle çalışmamızda RF-Ukrayna çatışmasının gerçek nedenlerinin ortaya çıkarılabilmesi ve böylelikle de sorunun çözümü için daha isabetli çözüm yollarının tespit edilebilmesi için askeri sektörlerden kaynaklanan tehditlerin yanı sıra, politik, ekonomik, toplumsal ve çevresel sektörlerden kaynaklanan tehditleri de güvenlik gündemine dahil eden Güvenlikleştirme Teorisi kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rusya Federasyonu-Ukrayna Çatışması, Güvenlikleştirme, Toplumsal Güvenlik, Kimlik, Göç.

Giriş

2014 yılında Rusya Federasyonu'nun (RF) Ukrayna'ya bağlı olan Kırım'ı ilhak etmesi nedeniyle sıcak çatışmaya dönüşen RF-Ukrayna anlaşmazlığının kökleri çok eski tarihleri kadar gitmektedir. Ülkenin ortasından geçen Dinyeper ırmağının doğusunda kalan toprakların genel olarak Rusların, batısında kalan toprakların ise farklı Batılı milletlerin hakimiyeti altında kalması dolayısıyla ülkenin doğusunda yaşayan halk kendisini RF'ye, batısında yaşayan halk ise Batılı milletler ailesine daha yakın hissetmektedir. Ayrıca tarihsel süreçte doğu Ukrayna'ya çok sayıda Rus'un göç ettirilmesinin yanı sıra Stalin döneminde Kırım Türkleri'nin sürgüne tabi tutularak, yerlerine Rusların yerleştirilmesi gibi gelişmeler, günümüzdeki çatışmanın temellerini atmıştır. Ruslar tarafından "Küçük Rusya" olarak adlandırılan Ukrayna, daima Rus kimliğinin ve devletinin bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle Batı'nın NATO ve AB gibi kurumlar eliyle gerçekleştirdiği genişleme dalgalarıyla Ukrayna sınırlarına kadar dayanması ve hatta Batı yönelimini savunan batı ve orta Ukraynalı halkın verdiği destek çerçevesinde AB'nin Ukrayna'yı da içine almak için hamle yapması, RF'yi tedirgen ederek, 2014 yılındaki savaşın fitilini ateşlemiştir.

RF-Ukrayna anlaşmazlığı sadece bu iki ülkenin güvenliğini etkilememekte, bölgesel olarak Karadeniz havzası ülkelerinin yanı sıra RF ile Batılı ülkeler arasında da gerilime neden olması sebebiyle tüm dünyanın güvenliğine de yansımaları olmaktadır. Bu nedenle söz konusu anlaşmazlığın nedenlerinin ortaya çıkarılarak, soruna kapsamlı bir çözüm bulunması hem iki ülkenin hem de bölgesel ve küresel güvenliğin korunması açısından elzemdir.

Bu bağlamda, basit bir şekilde iki ülke arasındaki askeri bir sürtüşme olmanın ötesinde, tarihsel süreçte yaşanan "göç" hareketlerinin tetiklediği "kimlik" temelli bir anlaşmazlık olan RF-Ukrayna çatışmasının, devleti temel referans nesnesi, askeri tehditleri de, güvenliğe yönelik temel tehdit kategorisi olarak gören, geleneksel güvenlik çalışmaları çerçevesinde analiz edilmesi pek de mümkün değildir. Bu nedenle çalışmamızda, devlet dışındaki aktörleri ile askeri sektörün dışında kalan sektörlerden kaynaklanan tehditleri de güvenlik gündemine dahil eden Güvenlikleştirme Teorisi'nin kullanımı yoluyla RF-Ukrayna Sorunu'nun gerçek nedenlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

Bu çerçevede birinci bölümde "Güvenlikleştirme Teorisi" ile onun sorunun incelenmesinde temel alınacak alt sektörü olan "Toplumsal Güvenlik" incelendikten sonra, ikinci bölümde RF-Ukrayna Çatışması, Güvenlikleştirme Teorisi bağlamında değerlendirilerek, sorunun nedenleri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1. Güvenlikleştirme Teorisi ve Toplumsal Güvenlik

1.1. Güvenlikleştime Teorisi

Güvenlikleştirme Teorisi özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte "Güvenlik Çalışmaları" disiplininin kapsamının kuvvet kullanımı ya da kullanma tehdidinin ötesine de geçerek, devlet dışı aktörleri de kapsayacak şekilde genişletilmesi gerektiği fikrine dayanmaktadır.[1] Güncel güvenlik yaklaşımları arasında ön plana çıkan güvenlikleştirme, büyük

[1] Sinem Akgül-Açıkmeşe, "Güvenlik, Güvenlik Çalışmaları ve Güvenlikleştirme", Evren Balta (Ed.), *Küresel Siyasete Giriş: Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler*, 1. Baskı *içinde* (241-257), İstanbul: İletişim Yayınları, 2014, s. 250.

ölçüde, Kopenhag Okulu'nun önde gelen temsilcilerinden olan Barry Buzan ve Ole Waever tarafından dizayn edilmiştir.[2]

1980'lerde güvenliğin gündeminin genişletilmesine yönelik bir akıma şahitlik edilmiş olup, bu çerçevede dikkatler geleneksel güvenlik çalışmalarının temel odak noktası olan devletin güvenliğinden ulusların, bireylerin ve hatta küresel ve uluslararası toplulukların güvenliğine uzanan alternatif ve daha geniş bir güvenlik anlayışına doğru evrilmeye başlamıştır. Bireylerin güvenliği, askeri konulardan daha çok, ekonomik refah, çevresel meseleler, kültürel kimlik ve politik haklar gibi pekçok unsur tarafından etkilenebilmektedir.[3] Bu nedenle Güvenlikleştirme teorisyenleri, geleneksel anlayıştan farklı olarak, güvenlik gündeminin farklı tehditlere de açılmasını önermektedirler. Bu nedenle askeri olduğu kadar askeri olmayan tehditleri de güvenlikleştirerek yeni ve daha radikal bir güvenlik çalışması anlayışı inşa etmeye çalışmışlardır.[4] Bu çerçevede Buzan askeri alandan başlattığı güvenlik tartışmasını politik, ekonomik, çevresel ve toplumsal sektörlere doğru genişletmiş olup, bu mantık açıkça güvenliğin askeri sahadan başladığını, ancak artan bir şekilde bu yeni sektörlere doğru kaydığına işaret etmektedir.[5] Bu çerçevede güvenlikleştirme teorisinin uyarladığı sektörel yaklaşım incelendiğinde A'dan Z'ye herşeyin tehdit olarak inşa edilebildiği görülmektedir.[6]

Waever, bir şeyi gerçek anlamda güvenlik problemi yapan nedir sorusuna, hızlı ve dramatik bir şekilde bir devletin egemenliğini ve bağımsızlığını tehdit eden ve onu kendi kendini yönetme kapasitesinden mahrum eden gelişmelerin güvenlik problemi olduğu cevabını vermektedir. Bu nedenle böyle bir tehdide maksimum çabanın harekete geçirilmesiyle cevap verilmelidir.[7] Bu çerçevede güvenlik tehditlerinin özel doğası, söz konusu tehditlerle mücadele etmek için olağanüstü tedbirlerin kullanımını gerekçelendirmektedir. Güvenliğin uygulanması güç kullanımının meşrulaştırılmasında anahtar bir rol oynamaktadır, ancak daha genel olarak bu uygulama varoluşsal tehditlerle mücadele adına harekete geçmek veya özel önlemler almak için devlete bir yol açmaktadır.[8] Bir gelişmenin güvenlik problemi olarak adlandırılması yetkisi ise devlet ve onun elitlerine verilen bir ayrıcalıktır. Yani bir mesele elitler tarafından öyle olduğu deklare edildiğinde güvenlik problemi haline gelir.[9] Bu çerçevede Waever güvenlik nedir sorusuna, dil teorisinin de yardımıyla, güvenlik bir "sözeylem"dir şeklinde cevap vermektedir.[10] Bir olay, gerçek manada varoluşsal bir tehdit olmamasına karşın, sözeylem yoluyla öyle sunulması dolayısıyla bir güvenlik problemine dönüştüğü için, kendi kendine göndermede bulunan bir pratiktir. Bu nedenle güvenlikleştirmenin kesin tanımı ve kriteri, varoluşsal bir tehdidin öznelerarası olarak kurgulanmasıyla oluşturulmaktadır. Varoluşsal bir tehdidin hayatiyetine ve öncelikliğine ilişkin bir tartışma ortaya çıktığında, güvenlikleştirici aktör aksi taktirde bağlı olacağı prosedürler ve kurallardan özgür olacaktır ki; bu durumda güvenlikleştirmeye şahitlik etmiş oluruz.

---

[2] Michael C. Williams, "Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics", *International Studies Quarterly*, 2003, (47), s. 511.

[3] Ole Waever, "Securitization and Desecuritization", Ronnie D. Lipschutz (Ed.), *On Security içinde* (46-87), New York: Columbia University Press, 1995, s. 47.

[4] Barry Buzan ve diğerleri, *Security: A New Framework for Analysis*, London: Lynne Rienner Publishers, Inc., 1998, s. 4.

[5] Waever, Securitization…, s. 52.

[6] Sinem Akgül-Açıkmeşe, "Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 8 (30), 2011, s. 59.

[7] Waever, Securitization…, s. 54.

[8] Buzan, a.g.e. s. 21-22.

[9] Waever, Securitization…, s. 54.

[10] Waever, Securitization…, s. 55.

Diğer taraftan birşeyin, herhangi bir referans nesnesine, varoluşsal bir tehdit olarak sunulması durumu, güvenlikleştirme için yeterli değildir, bu "güvenlikleştirme girişimi" olarak tanımlanmaktadır. Bir mesele ancak hitap edilen kitle öyle olduğunu kabul ettiğinde güvenlikleştirilmiş olur.[11] Bu çerçevede güvenlikleştirmenin üç önemli bileşeni olduğu söylenebilir: "Mevcudiyete dair tehditler, acil önlemler ve dinleyici kitlenin mevcudiyete dair tehdit iddiasını kabul edip, acil önlemleri onaylaması".[12]

Güvenlik göreceli bir kavramdır ve tam manasıyla güvenliği elde etmek mümkün değildir. Bu nedenle bir problemin güvenlik tabiri ile tanımlanmasıyla onun siyasal olarak üstesinden gelinemeyeceği gibi, tersine bu problemin üstesinden gelinmesinin tek yolu bu tabiri kullanmaktan kaçınmakta yatmaktadır.[13] Bu nedenle "Güvenlikleştirme Teorisi", güvenliğin devletin bekası ile ilgili konularla sınırlı tutulmasını, diğer konuların ise güvenlikleştirilmemesini ve normal siyasi süreçler içinde tartışılarak çözümlenmesini önermektedir.[14] Bu bağlamda, Kopenhag Okulu tarafından güvenlik terminolojisine kazandırılan ve "güvenlikdışılaştırma" olarak da ifade edilen kavram, güvenlikleştirmenin anti-tezi olarak nitelendirilebilir. Güvenlikdışılaştırma daha önce tehdit olarak görülen bir hususun artık tehdit olmaktan çıkarılmasıdır. Böylelikle önceden tehdit olarak algılanan bir konunun güvenlikleştirme süreci sonunda kazandığı özel konum sonlandırılmakta ve bu şekilde anılan tehdidin ortadan kaldırılması için talep edilen olağanüstü önlemler geçersiz kılınarak, konunun normalleşmesi ve politik süreçte müzakereler yoluyla çözümlenmesinin önün açılmaktadır.[15]

1.2. Toplumsal Güvenlik

Kimliğe, kültüre ve inşacı kurama yöneliş ile özellikle Avrupa'da Soğuk Savaş sonrası dönemde etnik çatışmaların yoğunluk kazanması güvenlik çalışmalarında "Toplumsal Güvenliğe" olan ilginin artmasında etkili olmuştur.[16]

Waever, toplumsal güvenliğe tehdit olarak görülen en yaygın konuları şöyle özetlemektedir:

> 1. Göç – X halkı, Y halkı tarafından istila edilmekte veya o halk yüzünden özelliklerini kaybetmektedir; X topluluğu eskisi gibi var olmayacaktır, çünkü nüfusu diğerleri oluşturacaktır. X kimliği, nüfusun yapısındaki değişim nedeniyle (Çinlilerin Tibet'e, Rusların Letonya'ya göçü gibi) farklılaşmaktadır. 2. Yatay rekabet – Orada hala X halkı yaşamaya devam etse de, komşu kültür Y'nin öne çıkan kültürel ve dilsel etkileri nedeniyle X halkının yaşam şekli değişecektir (Örneğin Kanada'nın Amerikanlaşmaktan korkması gibi). 3. Dikey rekabet – İnsanlar kendilerini X olarak görmeyi bırakacaktır, çünkü ya bir entegrasyon projesi (örneğin Yugoslavya, AB) ya da ayrılıkçı-"bölgeselci" bir proje (Örneğin, Qeubec, Katalon, Kürt) vardır. Bu projeler onları daha geniş veya daha dar kimliklere doğru çekmektedir. (…) 4. Olası bir dördüncü konu

[11] Buzan, a.g.e., s. 24-25.
[12] Akgül-Açıkmeşe, Algı mı, Söylem mi?..., , s. 61.
[13] Waever, Securitization…, s. 56
[14] Pınar Bilgin, "Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları", *Stratejik Araştırmalar*, 8 (14), 2010, s. 83.
[15] Atilla Sandıklı ve Bilgehan Emeklier, "Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm", Atilla Sandıklı (Ed.), *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri* içinde (3-71), İstanbul: BİLGESAM Yayınları, 2012, s. 54.
[16] Ole Waever, "Toplumsal Güvenliğin Değişen Gündemi", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5 (18), 2008, s. 154-155.

veba, savaş, açlık, doğal afet veya soykırım politikaları nedeniyle nüfusun azalmasıdır. [17]

Toplumsal güvenliğe tehdit olarak görülen konularında başında gelen "göç" ve göçmenler politik ve ekonomik tartışmalarda ve gündelik konuşmalarda daima yaşamın normal akışını bozan unsurlar olarak değerlendirilmektedirler. Ayrıca göçmenler ve mülteciler, basit bir şekilde, sadece çok sayıda kişinin sıradan yaşamını alt üst eden unsurlar olarak görülmemekte, ayrıca bir insan topluluğunun kollektif yaşam tarzını tehlikeye atan bir faktör olarak da sunulmaktadırlar. Bu nedenle güvenlik çalışmaları göç olayına özel bir göndermeyle toplumsal güvensizlik konusunu ele almaktadırlar.[18]

1990'lara gelindiğinde göçün daha az avantajlı toplumsal gruplarca kimliğe tehdit olarak algılanması ve bu çerçevede ekonomik endişelere yol açması durumuyla karşılaşılmıştır. Bu tepkiler daha çok alttan geldiği ve artan göç izlenimine bir tepki olarak ortaya çıktığı için, çözüm yolu olarak politika değişikliklerinin ilk hedefi, sınırlar üzerinde tekrar kontrol sağlandığı imajının yaratılması olmuştur. Bu politika 1990'lar boyunca siyasi olarak başarılı olmasına karşın 11 Eylül olaylarından sonra sorgulanmaya başlamış ve bu çerçevede göçün daha etkili bir şekilde kontrol altına alınması yeni bir güvenlik meselesi haline dönüşmüştür. Değişen politika anlayışı çerçevesinde, göçün görünürlüğünün azaltılması hedefinin muhtemel etkisi ise genel olarak izleme ve denetimlerin artması ve bu bağlamda göçmenleri ve bu hususla ilintili diğer tehlikeli öğeleri izleme ihtiyacının meşru hale gelmesidir.

Bir diğer tehdit kategorisi olan "yatay rekabet", büyük ve dinamik kültürler ile küçük ve çağdışı kültürler arasındaki karşılıklı etkileşimin planlanmayan etkilerini yansıtabileceği gibi, işgal edilen düşmanların yeniden kurgulanmasında (örneğin Japonya'nın ve Almanya'nın Amerikanlaştırılması) ve çağdaş ticaret politikasında bir araç olarak kullanılan "kültürel engeller" de olduğu gibi kasıtlı da olabilir.

"Dikey rekabet" ise, muhtemelen diğerlerine göre daha bilinçli bir şekilde uygulanmaktadır. Demokratik ya da emperyal olsun, devletle eşleşecek ortak bir kültür kurgulamaya çalışan entegrasyon projeleri, okullar, kiliseler, dil hakları vb. gibi kültürel yeniden üretim mekanizmalarının bir kısmını ya da hepsini kontrol etmeye çalışmaktadırlar. Söz konusu proje çerçevesinde uygulanan baskının aşırı boyutlara ulaşması halinde ise azınlıklar, kendi kültürlerini yeniden üretme yeteneğini kaybedebilirler, çünkü çoğunluk, kendi kültürünü kayırmak için eğitim, medya ve diğer sistemleri yapılandırmak amacıyla devleti kullanmaktadır. Bu nedenle bazı toplumsal güvenlik konularıyla, bireylerin kalplerinde ve beyinlerinde mücadele edilmekteyken; diğerleri için ise kimliği etkileyen daha somut konular üzerinden mücadele verilmektedir. Bu çerçevede, toplumsal güvenlik konuları genellikle kimlikle ilgilidir; bazı durumlarda, toplumsal güvenlik mücadelesinin yapıldığı araç da kimliktir (yatay ve dikey rekabet).[19]

Toplumsal güvenliğe tehdit olarak görülen hususlardan bir diğeri olan "nüfusun azalması" ise, kültürel taşıyıcıları tehdit ederek kimliğin devamlılığını olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Ancak etnik temizlik politikalarında olduğu gibi bir kimliği veya grubu yok etme arzusunun ortaya çıkardığı politikaların haricinde nüfusun azalması, toplumsal güvenliğin kimlik mantığının bir parçası değildir. Çoğu insan, yok olmalarının kollektif kimliğinin kaybolmasına yapacağı etkiden ziyade hayatlarını kaybetmekten daha fazla endişe

[17] Waever, Toplumsal Güvenliğin..., s. 158-159.
[18] Jef Huysmans, *The Politics of Insecurity: Fear, Migration and Asylum in the EU*, New York: Routledge Publishing, 2006, s. 45-46.
[19] Waever, Toplumsal Güvenliğin..., s. 160-161.

duymaktadır. Bunun istisnası ise, kolektif kimliğe etkisinden dolayı yaşamlarının tehdit edilmesi durumudur, çünkü bu durumda da bir çeşit yok etme politikası uygulanmaktadır.[20]

Diğer taraftan yukarıdaki dört unsur tarafından varlıkları tehdit edilen ve toplumsal sektör kapsamında tanımlanan referans nesneleri ise genel olarak "kimlik", "din" ve "toplumsal cinsiyet"tir. Bu referans nesnelerinden belki de en önemlisi "kimlik"tir. 20. yüzyılın sonlarından itibaren kimlik siyasetinde artış görülmesinin temelinde yatan üç önemli neden vardır. Birinci neden post-sömürgecilikle ve eski Avrupa sömürgelerinde bağımsızlığa, Batılı olmayan ve hatta Batı-karşıtı bir kimlik geliştirerek kültürel bir boyut kazandırma girişimleriyle ilişkilendirilmektedir. İkinci unsur, sosyalizmin başarısızlığı ve nihayetinde komünizmin dağılmasıdır. Bu da 1970'lere kadar toplumsal olarak dezavantajlı grupların siyasal özlemlerini sosyalizmle ifade etmelerine karşın, sosyalizmin bu insanlara bekledikleri karşılığı verememesi, sömürgecilik sonrası milliyetçiliğin, artan biçimde, gelişmekte olan dünya toplumlarında daha derin köklere sahip değer ve kimliklerle uyumlu bir şekilde yeniden tanımlanmasına neden olmuştur. Bu durumun somutlaşmış halleri ise etnik milliyetçilik ile köktenciliğin yükselişidir. Kimlik siyasetinin gelişimini açıklayan üçüncü unsur ise küreselleşmedir. Kimlik siyaseti, küreselleşmenin tüm dünyaya benimsetmeye çalıştığı Batı-merkezli ve tek tipleştirici kültüre tepki olarak doğmuş ve yaygınlık kazanmıştır.[21]

Kimlikler sürekli değiştikleri ve istikrarlı ve objektif olmadıkları için bir kimliği savunmak son derece tartışmalı bir husustur. Ancak bir kimlik güvenlikleştirildiğinde sanki ilk andan beri var olan ve derin bir şekilde inşa edilmiş bir şey savunuluyormuş gibi olmaktadır. Ulusal kimliğin siyasi otoritenin temelinde yer alması hususu ulusal kimliği diğer kimliklerden daha etkili ve önemli bir hale getirmektedir. Bu nedenle, ulusal kimlik daha kolay güvenlikleştirilebilmekte ve çatışma halinde diğer tüm kimlikleri içine alabilecek bir hale dönüşmektedir.[22]

Toplumsal güvenlik kapsamındaki bir diğer refarans nesnesi ise "din"dir. Dini topluluklar, kendi kendini devam ettiren önemli biz-kimlikler ve gruplar olduklarıve aynı zamanda resmi hale getirilmiş otorite ve kural yapmayı da içeren kurumsal yapıları dahi bulunduğu için toplumsal güvenlik için referans nesnesi olabilirler. Ancak dinin farklı çatışma türlerinden ayırt edilmesi de önemli olup, örneğin etnik çatışmalar dini çatışma olarak tanımlanmamalıdır. Böyle bir uygulama nedeniyle eski Yugoslavya'da büyük ölçüde etnik temelli olan çatışmalar, dini çatışma örneği olarak sunulabilmektedir. Yugoslavya örneğinde çatışan taraflar farklı dinlerin mensupları oldukları için çatışma din nedeniyleymiş gibi lanse edilmeye çalışılsa da, bu durum yanıltıcıdır, çünkü eski Yugoslavya'daki çatışmalarda taraflar birbirlerini dini inaçlarından daha ziyade etnik kimliklerini gerekçe göstererek katletmişlerdir. Bu nedenden dolayı dini çatışma olarak sunulan olayların gerçekten bu şekilde olup olmadıklarının anlaşılabilmesi için daha yakından incelenmeleri gerekmektedir.[23]

Toplumsal güvenlik çerçevesinde tanımlanan diğer referans nesnesi ise "toplumsal cinsiyet"tir. Toplumsal cinsiyetin toplumsal güvenliğin konusu olabilmesi için cinsiyet kavramıyla tanımlanan "biz"in savunulması için harekete geçilmesi gerekmektedir. Ancak bundan erkeklerin hem fiziksel hem de sosyal olarak kadın kategorisini yok etmeye çalıştığı anlaşılmamalıdır. Şu iki durumda toplumsal cinsiyet açısından konunun güvenlikleştiridiğinden söz edilebilir: Öncelikle cinselliğin homoseksüellik gibi diğer çeşitlerinin bu kategoriye dahil edilerek aşırı güvenlikleştirmenin merkezi haline getirilmeleri; ikincisi ise erkekler ve

[20] Waever, Toplumsal Güvenliğin..., s. 159-160.
[21] Andrew Heywood, *Küresel Siyaset*, Nasuh Uslu ve Haluk Özdemir (Çev.), İstanbul: Adres Yayınları, 2013, s. 230-233.
[22] Waever, Toplumsal Güvenliğin..., s. 155-156.
[23] Waever, Toplumsal Güvenliğin …, s. 165-167.

kadınların birbirleriyle yarışan cinsiyet rolleriyle inşa edilmeleridir ki, bu son durumda tehdit edilen şey kadın olmak ya da erkekliğin baskın olmayan halleridir.

Diğer taraftan toplumsal cinsiyet uluslararası ilişkilerde diğer topluluk kategorilerinin inşa edilmesinde de önemli bir araçtır. Ulusa ilişkin kavramsallaştırmalarda bu husus son derece yaygın olup, bu durum sadece "anavatan", "anayurt" gibi soyut seviyede değil, aynı zamanda devlet sisteminin oluşturulmasında cinsiyetleştirilmiş öznellikleri ifade ederek daha somut bir seviyede de işlev görmektedir. Örneğin askerlerin, korunacak masum sivillerin, diplomatların, onların eşlerinin vb. gibilerin rolleri tanımlanırken, aynı zamanda onların rolleri toplumsal cinsiyet üretmenin ve idame ettirmenin araçları olarak da işlev görmektedirler.[24]

2. Rusya Federasyonu-Ukrayna Çatışması'nın Güvenlikleştirme Teorisi Çerçevesinde Değerlendirilmesi

RF-Ukrayna çatışmasının esas nedeni, ülkenin coğrafi olarak bölünmüşlüğünden kaynaklanmakta olup, ülkenin ortasından geçerek ikiye bölen Dinyeper nehri bu coğrafi ayrılığı tespit etmektedir. Tarihsel süreçte nehrin doğusunda kalan bölüm, büyük ölçüde Rus hakimiyeti altında, batısında kalan bölüm ise farklı Batılı milletlerin (Polonya-Litvanya Krallığı, İsveç Krallığı, Avusturya-Macaristan Krallığı, Alman İmparatorluğu, vb. gibi) hakimiyetleri altında kaldığından, ülkenin doğusunda yaşayan halk kendini daha çok Rusya'ya, batısında yaşayan halk ise daha çok Batılı ülkelere yakın hissetmektedir.

Elbette günümüze kadar bu ayrımı daha da belirginleştiren gelişmeler de yaşanmıştır. Örneğin Ukrayna'nın özellikle doğu bölgesinde yaşanan sanayileşme sonucu 19. yüzyılda Rusların bölgeye yoğun olarak akın etmesi dönemin milliyetçi atmosferi nedeniyle Ukraynalı ve Rus kimlikleri arasında gerilimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.[25] İlaveten Sovyet yönetimi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Kırım yarımadasındaki bütün Türkleri, Almanlarla işbirliği yaptıkları gerekçesiyle Sibirya'ya ve Orta Asya'ya sürmüş, sürgün neticesinde 100 binin üzerinde Kırım Türkü hayatını kaybetmiştir. Stalin yönetimi, sürülen Türk nüfusun yerine bölgeye Slav göçünü teşvik ederek, Rusların yarımadada 1930'lardan itibaren sağladığı çoğunluğu kesinleştirmeyi amaçlamıştır.[26]

Takiben SSCB döneminde Ukrayna'da uygulanan Ruslaştırma politikası nedeniyle Rusça eğitim, basın ve bürokrasi dili olarak zorunlu hale getirilmiş ve bu dönemde uygulanan Sovyetleştirme politikası çerçevesinde siyasi, ekonomik ve sosyal olarak Rus olmayanlar ikinci plana itilmiştir. İlerleyen yıllarda modernleşme kapsamında Ukrayna'da yaşanan hızlı kentleşme ve Rus göçü sebebiyle Rus kimliğine karşı kitlesel hareketler görülmeye başlanmıştır. Ukrayna'nın bağımsızlığını kazanmasına kadar yaşanan tüm bu gelişmeler Ukraynalı ve Rus kimlikleri arasındaki ayrımı artırıcı bir etki göstermiş[27] ve Ukrayna'nın bağımsızlığını kazanmasından sonraki devletleşme sürecinde uygulamaya koyduğu Ukraynalılaştırma politikasının fitilini de ateşlemiştir.

Bu çerçevede Ukrayna-RF çatışması "Güvenlikleştirme Teorisi" bağlamında bir bütün olarak ele alındığında, Waever'ın "X halkı, Y halkı tarafından istila edilmekte veya o halk yüzünden özelliklerini kaybetmektedir; X topluluğu eskisi gibi varolmayacaktır, çünkü nüfusu diğerleri oluşturacaktır. X kimliği, nüfusun yapısındaki değişim nedeniyle (…)

[24] Waever, Toplumsal Güvenliğin …, s. 168-170.

[25] G. Pınar Erkem Gülboy, "Ukrayna'da Çatışmanın Yönetilmesi", Hasret Çomak ve diğerleri (Ed.), *Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi*, 1. Baskı *içinde* (263-289), İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.., 2014 , s. 269.

[26] Atilla Sandıklı ve diğerleri, "Karadeniz'deki Gelişmeler ve Türkiye" (Ağustos 2014), *BİLGESAM*, (62), http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-96-2014090344karadeniz1.pdf (15.01.2016).

[27] Gülboy, a.g.e., s. 269-270.

farklılaşmaktadır." şeklinde tanımladığı "göç" tehdidinin,[28] büyük ölçüde sorunun ortaya çıkmasında etkili olduğu söylenebilir. Uygulanan iskan politikası çerçevesinde gerçekleşen göçler nedeniyle tarihsel süreçte özellikle ülkenin doğu ve güney bölgelerine yerleştirilen Rus kitle zaman içerisinde etnik Ukraynalı halkla kimliksel temelli bir çatışma içerisine girmiştir. Yani RF-Ukrayna çatışmasında varlığı tehdit edilen temel referans nesnesi "kimlik"tir.

2001 yılı nüfus sayımlarına göre Ukrayna 19 farklı etnik grubun yaşadığı çok-uluslu bir devlettir. Ancak toplam nüfusun yaklaşık yüzde 78'ini oluşturan Ukraynalılar ile yüzde 17,5'ini teşkil eden Ruslar, bu 19 etnik grup arasında ön plana çıkmaktadır. Bu grupların dağılımına bakıldığında ise Rus nüfusun günümüzde ayrılıkçı hareketlerin yaşandığı ülkenin doğusu ile RF'ye bağlanan Kırım'da çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir.[29] Bu iki grup arasındaki çatışmalar ise büyük ölçüde RF'nin Ukrayna'da yaşayan Rus azınlığa Rus kimliği kazandırma süreciyle doğrudan bağlantılıdır. Bu süreç Kymlicka tarafından şu şekilde ifade edilmektedir:

> (Kırım dışında) Ukrayna'daki çok az etnik Rus kendilerini Rusya'nın "beşinci kolu" gibi düşünmektedir; ancak Moskova'daki bazı Rus milliyetçiler, etnik Ruslar'ın Rusya'ya üstün bir bağlılık gösterdiklerini (ve göstermeleri gerektiğini) varsaymaya devam ediyorlar. Bir soydaş devlet kendi gündemiyle azınlık adına konuşma hakkını talep ettiğinde, yerel ulusal azınlık ile bir arada yaşamanın istikrarlı bir yolunu bulmak zorlaşıyor. Doğu Avrupa'daki en zorlu etnik çatışmalar etnik-kültürel bir azınlık, azınlığın yaşadığı bir devlet ve azınlığın soydaş devleti arasındaki bu üçlü ilişki etrafında döner.[30]

Bu çerçevede RF, Ukrayna'da yaşayan ve Kymlicka'nın da tespit ettiği üzere kendilerini toplu olarak Rus kimliğinin Ukrayna'daki bir uzantısı olarak görmeyen Rus azınlığa tarihsel süreçte kimlik bilinci kazandırıp onları Rus kimliği çerçevesinde konsolide ederek Ukraynalı kimliğinin karşına dikmiştir. Bu durumun en güzel örneği ise özellikle Stalin döneminde Ukrayna'da uygulanan Ruslaştırma politikasıdır. Bu ise taraflar arasındaki kimlik temelli güvenlikleştirmenin fitilini ateşlemiştir.

Ayrıca 2004 tarihli Turuncu Devrim'den sonra iktidara gelen Cumhurbaşkanı Yuşçenko ve Başbakan Timoşenko ikilisi bir yandan Rusya ile arasına mesafe koyarak AB'ye yönelirken, bir yandan da kendilerini iktidara taşıyan batı-orta Ukraynalı halka, yani etnik milliyetçilere, hoş gelecek politikalar izlemeye başlamışlardır. Bu çerçevede kamu kurumlarda ve okullarda Ukraynaca konuşulması zorunlu kılınmış, bir üst kimlik oluşturmak ve tüm ülkede ortak bir şekilde kullanılacak Ukraynaca kullanımını yaygın ve yadırganmaz bir hale getirmek için çabalamışlardır. Yani, Turuncu Devrim sonrasında öncelik, Ukraynaca konuşan etnik Ukraynalılara verilmiş ve iktidar kendisine destek veren etnik yapıyı güçlendirmeye çalışmıştır. Ancak etnik Ukraynalı denilen kitlenin ülkenin sadece batı ve orta bölümünde geçerli bir kimlik kategorisi olması, Kırım'ın ve Doğu Ukrayna'nın dahil edilmediği bir sistemin ortaya konulmasına neden olarak, iki farklı kimliğe mensup kitle arasındaki ayrılığı daha da derinleştirmiştir.[31] Bu nedenle gerek RF'nin gerekse de Kiev yönetiminin kendilerine yakın olarak gördükleri kitlelere kimlik duygusu aşılamaya yönelik politikaları, taraflar arasındaki ayrımı konsolide ederek, her iki tarafın da diğer kimlik kategorisinden tehdit algılamasına neden olmuş ve söz konusu halkların Ukrayna'nın toprak bütünlüğü içerisinde bir arada yaşama iradelerini büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır.

---

[28] Waever, "Toplumsal Güvenliğin...", s. 158.

[29] Cem Karadeli, "Ukrayna'da Milli Aidiyet, Rekabet ve Azınlıklar", Hasret Çomak ve diğerleri (Ed.), *Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi*, 1. Baskı *içinde* (113-137), İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2014, s. 114-115.

[30] Will Kymlicka, *Çokkültürlü Yurttaşlık: Azınlık Haklarının Liberal Teorisi*, Abdullah Yılmaz (Çev.), 1. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1998, s. 20.

[31] Karadeli, "Ukrayna'da Milli Aidiyet…", s. 124.

Ayrıca, Waever'ın "Orada hala X halkı yaşamaya devam etse de komşu kültür Y'nin öne çıkan kültürel ve dilsel etkileri nedeniyle, X halkının yaşam şekli değişecektir (Örneğin Kanada'nın Amerikanlaşmaktan korkması gibi)" şeklinde tanımladığı "yatay rekabet" çerçevesinde,[32] özellikle ülkede yaşanan dilsel ve kültürel ayrımın çatışmayı tetiklediği görülmektedir. Bu çerçevede Ukrayna'daki iki dillilik problemi büyük ölçüde bölgesel bir nitelik arz etmektedir. Doğu ve güney vilayetleri (Kharkov, Sumy, Luhansk, Donetsk, Zaporozhe, Dnepropetrovsk, Nikolayev, Kherson, Odessa) genel olarak Rusça konuşan halktan oluşurken, batılı ve bazı merkezi vilayetler (Lvov, Ivano-Frankovsk, Ternopol, Lutsk, Chernovtsy, kısmen Poltava ve Kiev) ise daha çok Ukraynaca konuşan insanlardan meydana gelmektedir.[33] Kültürel olarak değerlendirildiğinde ise çok genel bir bakış açısından Ukrayna'nın güneyi ile doğusunun, Ortodoks tabandan aldığı tarihsel destekle kollektivist değerlere odaklandığı ve Sovyet medeniyetinin bu bölgede derin köklere sahip olduğu söylenebilir. Diğer taraftan batılı bölgeler daha çok bireycidir ve Katolik inancının da etkisiyle tarımsal değerleri ön plana çıkartmaktadır.[34] Dolayısıyla Ukrayna'nın doğusunda ve batısında dilsel ve kültürel olarak iki farklı anlayış hüküm sürmekte olup, her iki taraf da diğer tarafın mevcut yaşam şeklini değiştirebileceği endişesinden hareketle kendi kimliğini yani Ukraynalığını ve Rusluğunu ön plana çıkararak güvenlikleştirmekte ve bu durum iki taraf arasındaki ayrılığı daha da derinleştirererek, taraflar arasında çatışmalara neden olmaktadır.

Diğer taraftan, Waever'ın "İnsanlar kendilerini X olarak görmeyi bırakacaktır, çünkü ya bir entegrasyon projesi (örneğin Yugoslavya, AB) ya da ayrılıkçı-"bölgeselci" bir proje (Örneğin, Qeubec, Katalon, Kürt) vardır. Bu projeler onları daha geniş veya daha dar kimliklere doğru çekmektedir.(…)" şeklinde tanımladığı "dikey rekabet" çerçevesinde ise,[35] Ruslar tarafından özellikle Rus nüfusun ağırlıklı olarak yaşadığı ülkenin doğusu ile güneyinde uygulanan kimlik temelli ayrılıkçı proje ile Ukrayna'nın bağımsızlığını kazanmasından sonra ülke içerisinde uygulamaya konulan farklı milletleri Ukraynalı kimliği etrafında birleştirmeyi amaçlayan projenin yanı sıra AB'ye üyelik çerçevesinde Batı sistemine dahil olma isteğine dayanan entegrasyon projesi büyük ölçüde asimile olma korkusu nedeniyle her iki taraftaca da kendi kimliklerine yönelik varoluşsal tehditler olarak algılanmıştır. Buna cevap olarak da taraflar daha üst kimlik kategorileri olan Ukraynalı ve Rus kimliklerini ön plana çıkarmışlar, bu da ülke içerisindeki ayrımı tetiklemiştir.

Ancak bir problemin güvenlikleştirilebilmesi için sadece tehditlerin varlığı yeterli değildir. Ayrıca bu tehditlerin devlet adına söz söylemeye ve hareket etmeye yetkili olan otoriteler tarafından varoluşsal tehditler olarak devletin politik gündemine dahil edilmeleri de gerekmektedir. Bu çerçevede, Ukrayna Devlet Başkanı Petro Poroşenko'nun Ocak 2016'da yaptığı açıklamanın aşağıdaki metni bu duruma güzel bir örnektir:

> Poroşenko, Ukrayna Şehirler Birliği toplantısında yaptığı konuşmada, ülkenin doğusundaki kriz ile ilgili değerlendirmelerde bulundu. Ayrılıkçıların kontrolündeki bölgenin 2016 yılında tekrar Ukrayna'nın egemenliği altına gireceğini kaydeden Poroşenko, "Devlet Başkanı ve başkomutan olarak söylüyorum. Ukrayna topraklarının her santimetresi için mücadele edeceğim. Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü sağlamak ve önce Donbas'ı sonra da Kırım'ı yeniden egemenliğimiz altına almak için gereken her şeyi yapacağım" şeklinde konuştu. Ukrayna'nın doğusundaki krizin "çözümsüzlük" şeklinde devam

[32] Waever, "Toplumsal Güvenliğin...", s. 158.
[33] Artyom Litovchenko ve Olena Muradyan, "Preconditions For Regional Divisions in Ukraine and The Global Implications of The Ukrainian Crisis", Hasret Çomak ve diğerleri (Ed.), *Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi*, 1. Baskı *içinde* (37-113), İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2014, s. 42.
[34] Litovchenko ve Muradyan, a.g.e., s. 47.
[35] Waever, "Toplumsal Güvenliğin...", s. 158.

> etmemesi için gereken her türlü çalışmayı yapacağını da bildiren Poroşenko: "Ülkenin doğusundaki çatışmanın bu şekilde ne bir yıl, ne beş yıl, ne on yıl, ne de yirmi yıl devam etmesini bekleyemeyiz. Abhazya, Güney Osetya, Dağlık Karabağ ve Transdinyester deneyimleri bize bunu öğretmedi mi? Her geçen yıl, çözümsüzlüğün devam etmesi, egemenliğin yeniden sağlanılmasından uzaklaşması manasına gelmektedir." dedi. Ayrıca Poroşenko, Minsk Anlaşması'nın önemine bir kez daha değinerek, Minsk sürecinin ve mantığının Ukrayna'nın yeniden toprak bütünlüğünün sağlamasına yönelik olduğunun altını çizdi.[36]

Diğer taraftan RF Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 25 Ocak tarihinde Rusya Halk Cephesi Forumu'nda yaptığı aşağıdaki açıklama da soruna ilişkin tehditlerin varoluşsal tehditler olarak ülke gündemine sokulmasına bir örnek teşkil etmektedir:

> Putin, "SSCB, sınırları keyfi bir şekilde ve temelsiz olarak belirliyordu. Örneğin, Donbas'ı Ukrayna'ya verdiler. Gerekçesi de, Ukrayna'dan sosyal destek elde etmek için ülkedeki işçi sınıfının oranını artırmaktı. Bu bir saçmalık. Bunu anlıyor musunuz? Bu tek bir örnek de değil, buna benzer daha çok sayıda örnek var" dedi. Çarlık zamanında Harkiv, Lugansk, Donetsk, Herson, Mıkolayiv ve Odesa'nın da Ukrayna'ya ait olmadığını söyleyen Putin, bahse konu olan bölgelerin Ukrayna'ya verilmesine karşı olduğunu da sözlerine ekledi.[37]

Ancak güvenlikleştirme sürecinin tamamlanabilmesi için sadece tehditlerin varlığı ve varoluşsal tehditler olarak devletin politik gündemine dahil edilmesi yeterli değildir. Bunun için aynı zamanda dinleyici kitlenin mevcudiyete dair tehdit iddiasını kabul etmesi ve acil önlemleri onaylaması da gerekmektedir. Bu çerçevede, Ukrayna açısından bakıldığında, Rus destekli Viktor Yanukoviç'in kazandığı 2004 seçimlerinde yaşanan şaibeler dolayısıyla muhalefet ile halkın birlikte hareket etmesi sonucunda ortaya çıkan "Turuncu Devrim" aslında basit bir şekilde Batı destekli bir halk ayaklanması değildir. Aslında bu hareket, Yanukoviç'in gücünü aldığı Doğu Ukrayna ile Rusya'nın daha fazla yakınlaşmasını önlemek isteyen Batı ve Orta Ukraynalı halkın bir kalkışması olarak da değerlendirebilir. Nitekim kampanya döneminde Yanukoviç'in en önemli vaatleri arasında Rusya ile ikili vatandaşlık hakkı ve Rusça'nın ikinci resmi dil olarak ilanı da yer almaktadır.[38] Bu çerçevede ülkenin özellikle doğu kesiminde artış gösteren kimlik tabanlı Rus milliyetçiliğinin ülkeyi bölünme noktasına getirmesinden endişe duyan etnik Ukraynalı halk söz konusu tehdidi varoluşsal bir tehdit olarak kabul ederek, sokağa dökülmüş ve canı pahasına bu süreci engellemek için mücadele etmiştir. Ayrıca 2010 yılında Cumhurbaşkanlığına seçilen Viktor Yanukoviç'in aniden AB ile imzalanacak olan siyasal ve ekonomik ortaklık anlaşmasını rafa kaldırdığını ilan etmesi, Turuncu Devrim'de de olduğu gibi, çoğunluğunu batı Ukraynalı milliyetçi grupların oluşturduğu kitleler tarafından Kiev'in Bağımsızlık Meydanı'nda (Maiden Direnişi) protesto edilmiştir. Bu gösteriler dolayısıyla Yanukoviç Şubat 2014 bir kez daha görevini bırakmak zorunda kalmıştır.[39] Görüldüğü üzere hem 2004 yılındaki Turuncu Devrim hem de 2013 yılındaki Maiden Direnişi ülkenin

[36] Milat Gazatesi, "O Ülke Putin'e Meydan Okudu" (24.01.2016), http://www.milatgazetesi.com/o-ulke-putine-meydan-okudu/77417/ (29.01.2016).
[37] QHA, "Putin: "Donbas'ın Ukrayna'ya verilmesi bir saçmalık"" (26.01.2016), http://qha.com.ua/tr/siyaset/putin-quot-donbas-in-ukrayna-ya-verilmesi-bir-sacmalik-quot/142224/ (29.01.2016).
[38] Karadeli, "Ukrayna'da Milli Aidiyet…", s. 123-124.
[39] Karadeli, "Ukrayna'da Milli Aidiyet…", s. 126.

parçalanmasına neden olma tehlikesine karşı etnik Ukraynalı halkın ülkedeki Rus kimlikle bağlantılı olan ayrılıkçılık hareketini varoluşsal bir tehdit olarak algıladığının ve söz konusu tehditle mücadele için acil önlemlere onay verdiğinin bir kanıtı niteliğindedir. Diğer taraftan Yanukoviç'in iktardan ayrılmasını takiben 25 Mayıs 2014 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerini, Kırım'ın RF tarafından işgalini asla tanımayacağını ve ülkenin doğusundaki ayrılıkçıların taleplerine prim vermeyeceğini ve bu çerçevede ülkenin federasyona dönüşmesine müsaade etmeyeceğini dile getiren Petro Poroşenko'nun[40] kazanması da yine etnik Ukraynalı halkın ülkedeki sorunu varoluşsal bir tehdit olarak gördüğünün ve çözümü için acil önlemleri dahi onayladığının bir göstergesi niteliğindedir.

Diğer taraftan tarihsel süreç içerisinde ülkenin doğusunda ve Kırım bölgesinde Rusya'nın çabalarıyla yaratılan Rus kimliğine aidiyet bilinci, Turuncu Devrimi takiben iktidara gelen Cumhurbaşkanı Yuşçenko ve Başbakan Timoşenko ikilisi tarafından uygulanan Batı yanlısı ve Ukraynalı kimliğini ön plana çıkaran politikalar nedeniyle daha da konsolide olmuştur. Bu dönemde uygulanan politikalar nedeniyle dışlanmış hisseden Kırımlı ve Doğu Ukraynalı halk kendisini kapsayıcı bir üst kimlik olan Rus kimliğinin şemsiyesi altında görmeye başlamıştır. Bu çerçevede 2010 yılında büyük ölçüde ülkenin güneyi ile doğusundan aldığı oylarla Cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanan Yanukoviç, uyguladığı RF taraftarı politikalar nedeniyle Kasım 2013'de patlak veren halk ayaklanması nedeniyle Şubat 2014'de görevi bırakmak zorunda kalmıştır. Ancak iktidardan uzaklaştırılan Yanukoviç, arkasında anti-demokratik yollarla iktidardan uzaklaştırıldıklarına inanan doğu Slav milliyetçiliğine dayanan kültürel bir miras da bırakmıştır.[41] Bu kitle, memnuniyetsizliğini öncelikle Kırım'da daha sonra da Ukrayna'nın doğusunda yaşanan ayrılıkçı girişimlerle açığa vurmuştur.

Bu çerçevede Yanukoviç'in iktidardan uzaklaştırılması üzerine Kırım'da patlak veren olaylar sonucunda Kırım Parlamentosu öncelikle bölgenin bağımsızlığını ilan etmiş ve takiben 16 Mart tarihinde gerçekleştirilen referandumda katılımcıların yüzde 95'inin oyuyla Kırım'ın Ukrayna'dan ayrılarak RF'ye bağlanması onaylanmıştır. Takiben 11 Mayıs 2014 tarihinde Ukrayna'nın doğu vilayetleri olan Donetsk ile Luhansk'ta yapılan referandumlar sonucunda bu iki bölge de bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. İlaveten ayrılıkçılar Donetsk ve Luhansk dışında kalan diğer doğu vilayetlerinde de referandum yapılabileceğini ve bu vilayetlerin de katılımıyla Ukrayna'nın doğusunda "Novorossiya" (Yeni Rusya) adıyla yeni bir cumhuriyet ilan edilebileceğini açıklamışlardır ki, halen Novorossiya adı verilen bu bölgede hükümet karşıtı gösteriler devam etmektedir.[42] Görüldüğü üzere ülkenin güneyi ile doğusunda yer alan ve kendini Rus kimliğine ait hisseden kitle de, Ukraynalı kimliğini varoluşsal bir tehdit olarak görmekte ve onunla mücadele için her türlü olağanüstü önlemin uygulanmasına onay vermektedir ki, bu durum halen ülkenin doğusunda ayrılıkçılar tarafından Kiev hükümetine karşı yürütülen savaştan da anlaşılabilmektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, güvenlikleştirme için gerekli olan tüm şartların oluştuğu RF-Ukrayna krizinde, sorunun normal politik süreçlerde müzakereler yoluyla çözümü, yani

---

[40] Ukrayna Cumhurbaşkanı Petro Poroşenko'nın konuya ilişkin değerlendirmeleri için bkz. Ensonhaber.com, "Ukrayna Cumhurbaşkanı Poroşenko'nun zafer konuşması" (26.05.2014), http://www.ensonhaber.com/ukrayna-cumhurbaskani-peter-porosenkonun-zafer-konusmasi-2014-05-26.html (28.01.2016), Cihan Haber Ajansı, "Poroşenko'dan Temas Grubu Zirvesi Öncesi İki Şart" (05.09.2014), https://www.cihan.com.tr/tr/porosenkodan-temas-grubu-zirvesi-oncesi-iki-sart-1530756.htm (28.01.2015).

[41] Karadeli, "Ukrayna'da Milli Aidiyet…", s. 124-126.

[42] Hasret Çomak ve Ufuk Cerrah, "Karadeniz Jeopolitiğinde Ukrayna ve Kırım'ın Güvenliği ve Bu Güvenliğin Avrasya Enerji Güvenliğine Etkileri" (Eylül 2014), *BİLGESAM*, http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-381-201412291guvenlik_kongresi_bildirileri-43.pdf (14.01.2016).

sorunun güvenlikdışılaştırılması büyük ölçüde imkansız bir hal almıştır. Söz konusu problemin çözümü için yürütülmekte olan müzakerelerin olumlu bir şekilde sonuçlanmaması ve ülkenin doğusundaki savaşın halen düşük yoğunlukta da olsa devam etmesi bu durumu kanıtlar niteliktedir. Bu şekilde sorunun çözümsüz bir şekilde sürüp gitmesi sadece anlaşmazlığın tarafları olan RF ve Ukrayna'nın güvenliklerini değil aynı zamanda küresel ölçekte Batı (ABD ve AB) ile RF arasında da bir anlaşmazlığa yol açması nedeniyle belki de tüm dünyanın, bölgesel ölçekte ise Karadeniz'in güvenliğini de tehdit etmektedir.

Sonuç

Klasik güvenlik teorilerinin aksine referans nesnesi olarak devletin yanı sıra devlet-altı ve devlet-üstü seviyedeki aktörleri de inceleme konusu yapan ve askeri tehditlere ilave olarak politik, ekonomik, toplumsal ve çevresel sektörlerden kaynaklanan tehditleri de güvenlik gündemine dahil ederek, daha kapsayıcı bir güvenlik anlayışı inşa eden "Güvenlikleştirme Teorisi" kapsamında yer alan sektörlerden biri olan Toplumsal Güvenlik çerçevesinde RF-Ukrayna çatışması değerlendirildiğinde söz konusu çatışmanın temelinin esasen, ülkenin doğu ve güney bölgeleri ile batısında iki ayrı ulus inşa sürecinin yaşanmasından kaynaklandığı görülmektedir. Bu çerçevede tarihsel süreçte genellikle Rusların hakimiyeti altında kalan ülkenin doğusu ile güneyine yoğun Rus göçü teşvik edilerek nüfusun etnik yapısı Rusların lehine değiştirilmiştir. Diğer taraftan ülkenin batısı ise farklı Batılı devletlerin hakimiyeti altında kalmış ve özellikle 19. yüzyılda Ukrayna'da etkili olan milliyetçilik akımının da etkisiyle bu bölgede batı yönelimli etnik Ukraynalı bir nüfus oluşmuştur. SSCB'nin kuruluşundan sonra, özellikle Stalin döneminde uygulanan Ruslaştırma politikası, Ukrayna'nın batı ve orta kesimlerinde ağırlıkta olan etnik Ukraynalı halkın Ruslara bakışını son derece olumsuz bir şekilde etkilemiş ve günümüzdeki çatışmaların da fitilini ateşlemiştir.

Ruslar hem etnik hem de coğrafi olarak kendilerinden bir parça olarak gördükleri ve hatta "Küçük Rusya" olarak adlandırdıkları Ukrayna'nın SSCB'nin dağılmasını takiben bağımsızlığını kazanmasını kabullenememişlerdir. Çünkü Ukrayna, Ruslar ile Avrupa devletleri arasında bir tampon bölge olması ve aynı zamanda Rusların sıcak denizlere açılan kapısı olan Karadeniz'i kuzeyden kontrol etmesi gibi nedenlerle coğrafi olarak son derece önemlidir. Ayrıca 52 milyonluk nüfusuyla Ukrayna olmadan Rusya'nın "Avrasya İmparatorluğu"nu yeniden kurma yönündeki girişimleri de başarısız olacaktır.[43] Bu gibi nedenlerle Ukrayna'nın bağımsızlığını takiben Batı'ya yönelmesi Ruslar da hem hayal kırılığı hem de tedirginlik yaratmıştır. Rusya yanlısı Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç'in 2013'de etnik Ukraynalıların ağırlıklı olarak yaşadığı ülkenin batı ve orta kesimlerinde çıkan ayaklanmalar nedeniyle 17 Şubat 2014'te ülkeyi terk etmek zorunda kalması ise, büyük ölçüde RF'nin harekete geçirdiği etnik Rusların protesto gösterilerini tetiklemiş olup, bu gösteriler kısa zamanda ülkenin doğusu ile güneyine yayılmış ve RF bir oldu bittiyle Kırım'ı ilhak etmiştir. Etnik Ruslar'ın ağırlıklı olduğu, ülkenin doğusuna da yayılan çatışmalar halen devam etmektedir. Görüldüğü üzere RF-Ukrayna çatışması "Toplumsal Güvenlik" çerçevesinde tanımlanan tehdit kategorilerinden biri olan "göç"ün tetiklediği esas referans nesnesi "kimlik" olan bir anlaşmazlıktır.

Diğer taraftan, Ukrayna'da ülkenin batısı ile merkezi vilayetlerinde genellikle Ukraynaca konuşulurken, doğu ve güney vilayetlerinde ise genel olarak Rusça hakim dildir. İlaveten ülke kültürel olarak da ikiye bölünmüş olup, Ukrayna'nın güneyi ile doğusu, Ortodoks tabandan aldığı tarihsel destekle kollektivist değerlere odaklanmıştır ve Sovyet medeniyeti bu bölgede

[43] Zbigniew Brzezinski, *Büyük Satranç Tahtası*, Yelda Türedi (Çev.), İstanbul: İnkilap Kitabevi, 2005, s. 133-134.

derin köklere sahiptir. Ülkenin batı ve orta kesimleri ise daha çok bireycidir ve Katolik inancının da desteğiyle tarımsal değerleri ön plana çıkartmaktadır. Waever'ın bir halkın komşu kültürün ön plana çıkan dilsel ve kültürel etkileri nedeniyle, yaşam şeklinin değişmesinden endişe etmesi olarak tanımladığı "yatay rekabet"[44] çerçevesinde, ülkedeki iki dillilik ve kültürlülük problemi, her iki tarafın da diğeri dolayısıyla asimile olma korkusu yaşamasına neden olarak, birbirlerini kendi kimliklerine varoluşsal tehditler olarak tanınmlamalarına yani kendi kimliklerini güvenlikleştirmelerine sebebiyet vermiştir.

Waever'ın uygulanan entegrasyon ve ayrılıkçılık projeleri dolayısıyla, insanların kendi kimliklerinden koparak, daha geniş ya da dar kimliklere doğru hareket etmeleri olarak tanımladığı "dikey rekabet" çerçevesinde, genellikle Ukrayna'nın doğusu ile güneyinde yaşayan etnik Rus kitle hem ulus inşası çerçevesinde Ukrayna içerisinde uygulanan hem de ülkenin AB'ye katılma amacı çerçevesinde hayata geçirilen entegrasyon projelerini, kendi kimliğine yönelik bir tehdit olarak algılayarak daha üst bir kimlik kategorisi olan Rus kimliğine yönelmişlerdir. Diğer taraftan doğu ve güney Ukraynalı etnik Rus halkın uyguladığı ayrılıkçı projeden tehdit algılayan etnik Ukraynalı halk ise kendi kimliğini muhafaza etmek için yine üst bir kimlik kategorisi olan Ukraynalı kimliğine ve hatta AB kimliğine yönelmiştir. Bu durum ise her iki taraf arasındaki kimlik temelli ayrılığı daha da kesinleştirip, çatışmanın sürmesini teşvik etmektedir.

Görüldüğü üzere her iki taraf da diğerinden kendi kimliğine yönelik varoluşsal tehdit algılamakta olup, bu durum tarafların yönetici elitlerince de politik gündeme taşınmaktadır. Ancak sorunun güvenlikleştirilebilmesi için politik gündeme taşınan varoluşsal tehdit iddiasının dinleyici kitle tarafından da onaylanması gerekmektedir. Bu çerçevede Kırım'ın RF'ye bağlanmasına ilişkin olarak yapılan oylamada bölgedeki etnik Rus kitle %95 oranında kabul oyu vermiş ve ayrıca 11 Mayıs 2014'te bu kez yine Rusların çoğunlukta olduğu Ukrayna'nın doğu vilayetleri olan Donetsk ve Luhansk'ta yapılan referandumlar sonucunda ise Donetsk ve Luhansk Halk Cumhuriyetleri ilan edilmiştir. Diğer taraftan, 2004 seçimlerini kazanan RF destekli Yanukoviç'in seçimlere hile karıştırdığı gerekçesiyle, batı ve orta Ukrayna'lı halk ayaklanarak seçimlerin tekrar ettirilmesini ve Yuşçenko'nun iktidara gelmesini sağlamış ve 2013 yılında da AB ile "Doğu Ortaklığı" çerçevesinde planlanan antlaşmayı Devlet Başkanı Yanukoviç'in RF'nin de etkisiyle imzalamaktan vazgeçmesi üzerine ise söz konusu etnik Ukraynalı kitle yeniden ayaklanarak, Rus taraftarı Yanukoviç'i iktidardan indirmiştir. Görüldüğü üzere hem etnik Rus hem de etnik Ukraynalı halk varoluşsal tehdit iddiasını ve anılan tehditlerin bertaraf edilmesi için talep edilen olağanüstü tedbirlerin kullanımını onaylayarak, sorunun güvenlikleştirilmesi sürecinin tamamlanmasına katkıda bulunmuşlardır.

Sorunun güvenlikleştirilmesi için gerekli tüm şartların bulunduğu ve 2014 yılında sıcak savaşa da dönüşen RF-Ukrayna anlaşmazlığı, ülkenin doğusunda halen devam etmekte olan düşük yoğunluklu çatışmalar nedeniyle sıcaklığını ve gündemdeki yerini korumaktadır. Bu ise sorunun normal politik süreçlerde müzakereler yoluyla çözümünün yani güvenlikdışılaştırılmasının önünü kapayarak, sorunun güvenlikleştirme-çatışma sarmalından çıkarılmasını engellemektedir.

[44] Waever, "Toplumsal Güvenliğin...", s. 158.